
HOOFDSTUK 1

Leia Organa, eens prinses van Alderaan en nu generaal van het Verzet, stond op een open plek in een oerwoud op D'Qar geflankeerd door officieren en bemanningsleden.

Ze hadden hun hoofd naar beneden gericht en de handen gevouwen. Maar Leia zag dat ze stiekem naar haar en elkaar keken. Ze kon ook zien dat ze ongemakkelijk van stand- en speelbeen wisselden.

Er was oorlog in aantocht, en dat wisten ze. En ze maakten zich er ongerust over dat ze dat door haar verdriet vergeten was.

Het idee kwetste haar. Leia wist meer dan genoeg over oorlog en verdriet – ze had beide langer ervaren dan sommigen van deze prikkelbare officieren oud waren. Gedurende de vijf decennia van haar leven waren oorlog en verdriet in wezen haar enige trouwe bondgenoten geweest. Maar geen van beide had haar ooit kunnen beletten om te doen wat nodig was.

De boosheid voelde heftig en stekend, en volgde als een soort opluchting na de uren van stuurloze droefheid die een leeg gevoel in haar hadden veroorzaakt, alsof ze uitgehold was.

Ze wilde eigenlijk niet hier in het dampende oerwoud staan – ze had deze ceremonie helemaal niet willen houden. Ze had admiraal Ackbar dreigend aangekeken toen de oude Mon Calamari-officier haar vanwege deze boodschap apart genomen had in de warroom van D'Qar.

Han is dood door toedoen van onze zoon – en jullie willen dat ik een toespraak houd?

Maar Ackbar had ergere confrontaties meegemaakt dan met een boze Leia Organa. Haar oude vriend had voet bij stuk gehouden, verontschuldiging maar niet wijkend, en zij begreep zijn intentie. Het Verzet beschikte wat middelen aanging over weinig, of het nu ging om soldaten, schepen of geld. Het had net een enorme overwinning behaald op Starkiller Base door het superwapen van de Eerste Orde te vernietigen. Maar de euforie was van korte duur geweest. De Nieuwe Republiek was allesbehalve vernietigd, en het stond de Eerste Orde nu vrij zijn woede op het Verzet te botvieren.

Of Leia het nu leuk vond of niet, de grootste en enige onontbeerlijke kracht van het Verzet was zijzelf. Haar leiderschap, haar nalatenschap van opoffering en haar legendarische imago waren wat deze fragiele beweging bijeenhield – zonder deze elementen zou het Verzet desintegreren tegenover de wapens van de Eerste Orde.

Haar mensen – en zij wáren haar mensen – stond de belangrijkste test in hun geschiedenis te wachten. Omwille van hun vastberadenheid moesten ze haar zien en van haar horen. En ze diende ook kracht en vastberadenheid uit te stralen. Ze mochten niet het vermoeden krijgen dat ze zich gebroken en alleen voelde. Als dat gebeurde, zouden ze bezwijken.

En als ze dat als wreed ervoer, ach, het sterrenstelsel was vaak heel wreed. Niemand hoefde Leia dat uit te leggen.

Dus was ze teruggekeerd naar de landingsplek waar ze vaarwel gezegd had tegen de *Millennium Falcon* – en het gedeukte, schotelvormige vrachtschip was niets meer dan een andere wrange herinnering aan wat ze was kwijtgeraakt. Langzaam en somber had ze de namen voorgelezen van de piloten die nooit teruggekeerd waren van Starkiller Base. Vervolgens was ze, gevolgd door haar entourage, langzaam naar de rand van het oerwoud gelopen voor het tweede deel van de ceremonie waar Ackbar op aangedrongen had.

Eén lid van die entourage – een slanke, glanzende gouden protocol-droïde – was zenuwachtiger dan de anderen, of misschien kon hij het simpelweg minder goed verbergen. Leia stapte naar voren en knikte naar C-3PO, die op zijn beurt naar een oude cam droïde wenkte.

De zwevende droïde vergezelde Leia toen ze naar voren stapte en naar beneden keek, naar het object dat ze onder de wortels van een boom geplaatst had. De sensoren van de droïde traceerden haar blik, waarna zijn lens zich instelde op een ruw gesneden, amateuristisch ogend houten beeldje.

Han had het beeldje gekerfd terwijl zij tegen zijn schouder lag in een Ewok-hut, de avond voor de Slag om Endor. Hij had haar willen vereeuwigen, met primitieve kleding en een speer in de hand. Maar hij had haar dat niet verteld, en ze had hem in haar onschuld gevraagd of het een van hun Ewok-gastheren was. Han had het houtsnijwerk uit schaamte opzij gegooid, maar ze had het stilletjes opgeraapt en droeg het bij zich toen de tweede Death Star hoog boven hen in de lucht explodeerde.

Het zorgde voor een akelige herinnering. Maar Han had altijd al gereisd met een soort overtuiging om geen sporen achter te

laten. Ze was voor het eerst in zijn cabine op de *Falcon* geglipt tijdens de reis naar Yavin 4, in de hoop dat ze er daar achter zou komen hoe iemand tegelijk zowel charmant als gekmakend kon zijn. Ze trof een enorme bende aan: versleten ruimtespullen, scheve stapels flight manuals en kapotte onderdelen van de *Falcon* die tijdens de talloze reparaties vervangen waren. De enige persoonlijke noot die ze aan boord van het schip tegenkwam waren de twee gouden dobbelstenen die in de cockpit hingen.

Leia wendde zich tot de leden van het Verzet en wachtte automatisch op het gesnor van de cam droïde toen die zich tegenover haar positioneerde. Ze staaarde met een vaste blik in de lens.

‘Han zou deze ceremonie gehaat hebben,’ zei ze. Ze wist dat haar stem helder en vastberaden klonk, zoals dat ook het geval geweest was tijdens ontelbare zittingen van de Senaat. ‘Hij had geen geduld voor toespraken of herdenkingen. Wat ook te verwachten was van een man die allergisch was voor politiek en principes wantrouwde.’

Ze zag dat er een glimlach over het gezicht van generaal Ernatt kroop. Dat was in elk geval iets. Maar Ernatt had aan de zijde van Han gevochten tijdens de dagen van de opstand – net als admiraal Ackbar en Nien Nunb. Anderen, zoals commandant D’Acy en luitenant Connix, kenden Han alleen via zijn relatie met haar, die jaren eerder verbroken was. Ze waren er voor haar en wachtten met emotieloze gezichten.

‘Ik zei eens tegen Han dat het vermoeiend was hem pas het goede te zien doen als alle alternatieven uitgeput waren,’ zei ze. ‘Maar vroeg of laat was het zover. Want Han haatte tirannie, onrechtvaardigheid en wreedheid – en als hij daarmee geconfronteerd werd, kon hij zich nooit beheersen. Niet gedurende zijn jeugd op Corellia, niet boven Yavin, niet op Endor en ook niet op Starkiller Base.’

In de verte hoorde ze het gejammer van speeders die zwaar materieel vervoerden – ze had beloofd te spreken als Ackbar ermee instemde dat haar toespraak de voorbereidingen voor de evacuatie niet zou belemmeren.

Ze wisten beiden dat de Eerste Orde het Verzet tot aan D'Qar getraceerd had – wat betekende dat zijn slagschepen in aantocht waren.

‘Han zag zichzelf het liefst als een schurk,’ zei Leia en ze moest glimlachen bij het laatste woord. ‘Maar dat was hij niet. Hij hield van de vrijheid – voor hemzelf, absoluut, maar ook voor ieder ander in het sterrenstelsel. En keer op keer vocht hij voor die vrijheid. Hij wilde nooit weten wat zijn kansen waren omdat hij ervan uitging dat hij toch wel zou winnen. En keer op keer lukte hem dat op de een of andere manier.’

C-3PO draaide zijn gouden gezicht naar haar. Even was ze bang dat de droïde haar zou onderbreken met een anekdote waarin kapitein Solo als roekeloos zou worden afgeschilderd. Ondanks dat C-3PO geprogrammeerd was zich aan etiquette en protocol te houden, had hij geen gevoel voor diplomatie. Dus hervatte ze haar toespraak voordat de droïde zijn vocabulator kon activeren.

‘Han wilde niet weten hoe de krachtsverhoudingen lagen toen hij en Chewbacca terugvlogen naar de Death Star om mijn broer Luke te redden – en de laatste hoop voor onze Alliantie,’ zei ze. ‘Hij stelde er geen enkele vraag over toen hij de rang van generaal accepteerde voor de grondaanvallen op Endor. Hij deed dat bewust niet toen hij voor vrede op Kashyyyk vocht. En hij weigerde erover na te denken toen hij een manier zag om langs de schilden van de Eerste Orde te vliegen en Starkiller Base binnen te dringen.’

En toen hij ermee akkoord ging onze zoon te helpen, had ze kunnen toevoegen. Om te proberen hem uit de duisternis terug te halen.

Maar dat zei ze niet. Leia had alles wat ze had aan Alderaan gegeven, en daarna aan de Alliantie, aan de Nieuwe Republiek, en nu aan het Verzet. Maar dat was haar zaak.

Leia zag dat Ernatts ogen op haar gericht waren en ze realiseerde zich dat ze hevig met haar ogen knipperde, haar onderlip trilde. Vanuit haar ervaring dwong ze zichzelf ertoe in en uit te ademen totdat ze weer kalm was en rust uitstraalde.

Bijna daar.

Een transporter steeg op boven de Verzetsbasis. Zijn ionen-uitlaat raakte de boomtoppen en zond een vlucht sonarzwaluwen hemelwaarts, hevig kwetterend uit protest. De gezichten om haar heen zagen hoe het ruimteschip in de verte verdween voordat het weer hun richting op kwam – ze voelde de boosheid terugkeren. Ze wisten allemaal hoe weinig tijd ze hadden en wat er allemaal gedaan moest worden. En al zou haar toespraak de hele dag duren toch wist ze dat niemand haar het spreken durfde te beletten – niet geveld door verdriet en verlies, maar door het spervuur van de Eerste Orde dat haar voor altijd het zwijgen op zou leggen.

Leia hoorde met afschuw aan dat het Verzet aan persoonsverheerlijking deed – dat was de woordkeus van haar critici van de Nieuwe Republiek, toen ze haar probeerden te lozen als een oorlogsfloot en een relikwie. Ze hadden het grotendeels bij het verkeerde eind gehad, maar de kritiek kende een greintje waarheid: Leia en haar coleiders hadden geworsteld met tijd en middelen om van het Verzet iets anders te maken.

Tja, geen tijd om dat nu op te lossen. En hoe het ook zij, al mijn critickers zijn dood.

‘Zovelen van jullie hebben mij hun sympathie getoond, en ik dank jullie voor jullie vriendelijkheid,’ zei Leia. ‘Maar nu vraag ik jullie om je opnieuw te richten op het doel dat we allemaal steunen.’

Ze knikten nu. Goed, het zou niet veel moeite kosten om dit af te ronden, en hen hun gang te laten gaan. Hoe eerder ze dat zou doen, des te eerder kon ze ontsnappen aan hun eindeloze reeks vragen en verlangens. Ze wilde heel graag alleen zijn met haar eigen verdriet, al was het maar voor heel even.

‘We moeten het hoofd bieden aan grote problemen,’ zei Leia. ‘De Nieuwe Republiek heeft geen leider, en de Eerste Orde rukt op. Ik kan jullie niet vertellen wat die problemen zijn – en ik wil het ook niet weten, omdat niets mijn mening kan veranderen over wat ons nu te doen staat.’

Ze zweeg korte tijd, zodat de woorden bleven hangen en haar gehoor erover kon nadenken.

‘We moeten terugkeren naar de strijd,’ zei ze. ‘En dat doen we omdat we, net als Han, in rechtvaardigheid en vrijheid geloven. En omdat we geen sterrenstelsel accepteren dat door wreedheid geregeerd wordt. We zullen vechten voor deze idealen. We zullen vechten voor elkaar en voor de heilige banden die we gesmeed hebben door zij aan zij te dienen. En we zullen vechten voor alle mensen in het sterrenstelsel die wel willen vechten, maar het niet kunnen – die behoefte hebben aan een voorvechter. Ze roepen vanuit narigheid en verschrikking onze hulp in. En het is onze taak ze bij te staan.’

Leia knikte naar de officieren om haar heen, daarna naar de cam droïde en naar alle anderen.

‘We hebben allemaal ons verdriet,’ zei ze. ‘We zullen degenen die we verloren hebben nooit vergeten. Mettertijd zullen we ze gepaste eer bewijzen. Maar we moeten ons verdriet opsparen tot na de strijd, omdat we op dit moment voor een grote taak staan.’

HOOFDSTUK 2

Op een koude planeet in de Outer Rim van het zonnestelsel kro-
pen twee zussen bijeen in een ruimte die ontworpen was voor
slechts één persoon.

Refnu's landingsplaatsen werden overspoeld met mensen van
het Verzet die karren met zwarte sferische magnoladingen voort-
duwden, traag bewegende krachtdroïden naar ladingshavens di-
rigeerden en de diagnostische gegevens bekeken van de acht Star
Fortress Bombers die spoedig zouden opstijgen.

Paige en Rose Tico zaten in de geschutskoepel van de bomber
Cobalt Hammer gepropt en hadden daarvandaan een geweldig
uitzicht over de activiteiten rondom hen. De transparante koe-
pel was geluiddicht waardoor de voorbereidingen van het Verzet
een pantomime leken. In elk geval konden de zussen deze laatste
paar dierbare minuten net doen alsof ze alleen waren.

‘Ik haat het dat je zonder mij vliegt,’ zei Rose terwijl ze omhoogkeek naar Paige. ‘Stel dat je bent vergeten hoe de kanonnen werken?’

Paige lachte en tikte tegen het vizier.

‘Je hebt ze net gecontroleerd,’ gaf ze te kennen. Ze geeuwde en strekte zich uit voor zover de afmetingen van de koepel dat toelieten. ‘Ik haal de trekker over en de slechteriken delven het onderspit.’

De aan de koepel bevestigde dubbele kanonnen waren ver-grendeld. Een gouden, traanvormig medaillon dat aan het vizier hing bewoog tingelend tegen de loop heen en weer. Rose merkte het op en haalde vanuit haar overal eenzelfde medaillon tevoorschijn dat ze aan een koord om haar hals droeg. Ze stelden het embleem voor van het Otomok-systeem – het thuis van de zussen.

Paige keek op en gaf haar zus een stootje met haar schouder zodat ze uit haar mijmeringen ontwaakte.

‘Volgens mij heb je een klus te klaren,’ zei Paige. ‘Als jullie bafflers ervoor kunnen zorgen dat onze andere schepen niet gedetecteerd worden, zou dat een groot voordeel betekenen ten opzichte van de Eerste Orde.’

Rose keek enigszins beschaamd naar beneden. ‘Alles wat de bafflers doen is de motoremissie verbergen. Iedereen had kunnen doen wat ik gedaan heb. En waarschijnlijk beter ook.’

‘Begin nou niet weer. Je weet dat het niet waar is.’

‘Goed, misschien is dat zo. Maar ik wil met jou mee.’

‘Je zult bij me zijn,’ zei Paige met een glimlach en ze tikte tegen haar medaillon.

Rose keek op, met haar hand om haar eigen medaillon. ‘Het is niet hetzelfde.’

‘Misschien niet. Maar het zal niet lang duren. Ik zie je weer aan boord van de *Raddus* als de evacuatie van D’Qar achter de rug is.

‘Juist,’ zei Rose. Ze kneep nu heel hard in haar medaillon en voelde dat de tranen die in de hoeken van haar ogen opwelden over haar wangen dreigden te gaan lopen.

‘Rose,’ zei Paige. Ze reikte met een hand naar de hare. ‘Het komt goed.’

‘Dat weet ik, Pae-Pae,’ zei Rose kalm. Ze gebruikte haar koosnaam uit hun jeugd. ‘Jij bent namelijk de beste boordschutter van het hele Verzet.’

Paige glimlachte slechts en Rose sloot haar ogen – ze probeerde zichzelf te verliezen in de vertrouwde warmte en het gevoel van de aanraking van haar zus. Hun ademhaling had hetzelfde ritme gevonden en hun schouders bewogen zachtjes met elkaar mee.

Tijdens hun eerste missie aan boord van de *Cobalt Hammer* had Rose als flight engineer haar station verlaten toen de bomber zich eenmaal in de hyperruimte bevond. Ze had vanaf het vliegdek de ladder beklommen en zich in de geschutskoepel naast Paige geperst. Ze hadden urenlang in de buitelandse blauw-witte oneindigheid rond hen gestaard en gesprekken gevoerd over alles wat ze zouden doen als er vrede in het sterrenstelsel zou heersen – de planeten die ze zouden bezoeken; de dieren die ze wilden houden; de boerderij die ze ergens gingen bouwen in een wereld met een prettige, warme zon, zachte briesjes en sappig gras.

De rest van de bemanning van de *Cobalt Hammer* kon er eigenlijk niet om heen te accepteren dat de Tico's een band hadden die zelfs voor tweelingen heel bijzonder was. Sinds de geboorte van Rose waren de zussen niet langer dan een paar dagen van elkaar gescheiden geweest – niet tijdens hun jeugd op Hays Minor in het Otomok-systeem, en niet tijdens het dienen van het Verzet nadat ze hun thuiswereld en de Eerste Orde-bezitters ontvlucht waren.

Dat stond op het punt te veranderen.

Refnu had geen ligplaatsen die groot genoeg waren voor de *Ninka*. Het fregat wachtte in een lage baan, een flikkerende ster in het diepe violet van de donkere, eeuwige schemering van de planeet. Rose was ingeroosterd voor het transport na het volgende. De bombers zouden niet lang daarna gelanceerd worden – volgetankt, bevoorrad en bewapend – om de hyperruimtesprongen met de *Ninka* te coördineren. Paige zou de reis naar D'Qar in de koepel doorbrengen: opgehangen in een kleine luchtbel, omgeven door onvoorstelbare kosmische krachten. Rose verlangde ernaar de reis met haar te maken, maar het was te laat – ze had ermee ingestemd aan boord van de *Ninka* te blijven om de technici de werking van de baffler-technologie uit te leggen in de hoop dat het ook toegepast kon worden in andere ruimteschepen.

‘Wat heeft jou doen besluiten ja te zeggen?’ vroeg Paige.

‘Ik wilde een nieuw vliegpak,’ zei Rose.

Dat ontlokte een lach aan haar zus, zoals Rose gehoopt had. Dat was Paige ten voeten uit; ze was gewoonlijk heel rustig, zelfs als er een motor was uitgevallen, een hoogteroer niet reageerde of als de ruimte om haar heen gevuld was met turbolaservuur – dan werd de situatie kalm beoordeeld en volgde er direct een oplossing. De genetische loterij die Paige met een dergelijke beheertheid gezegend had, was aan Rose voorbijgegaan – zij was overgeslagen. Gevechten joegen haar de stuipen op het lijf – de uren van wachten die eraan vooraf gingen, zorgden ervoor dat haar maag afwisselend kromp en uitzette.

Daarom ben jij een Verzetsheld en ik een flight engineer, wilde Rose tegen Paige zeggen, maar ze bedacht zich. Het zou niets helpen en er was ook geen tijd voor. In plaats daarvan sprak ze over moed en verantwoordelijkheid – tenminste totdat ze zich-

zelf hoorde praten en de ware reden gaf waarom ze ingestemd had met haar nieuwe taak.

‘Ik dacht dat jij ook wilde dat ik dat deed,’ zei Rose. ‘Ik dacht dat je het tijd vond dat ik de verantwoordelijkheid voor mezélf nam.’

‘Ik wil dat je jezelf bent,’ reageerde Paige. ‘Maar ook dat je mijn zus bent.’

Ze strekte haar hand uit – zoals altijd was haar beweging precies en efficiënt – en haalde haar Otomok-medaille van het vizier van het kanon en hing het om haar hals.

‘Niets kan dat veranderen,’ zei Paige. ‘We zijn met elkaar verbonden, en met thuis. We hoeven daarvoor niet op dezelfde plek te zijn.’

De zussen omarmden elkaar – het was tijd om te gaan, dat wisten ze allebei.

‘Ik zie je na de evacuatie,’ zei Rose, die ongeacht welke gigantische macht het universum ook bestuurde deze aanriep om haar vriendelijke voorspelling te doen veranderen in een spijkerharde garantie.

‘Ik zie je dan, Rose,’ zei Paige. Het was wat ze altijd voor een missie zei – een opzettelijk nonchalant vaarwel waarvan Rose begon te geloven dat het hun geluksformule was.

Daarna werkte Rose zichzelf uit de koepel, heel voorzichtig, om niet op haar zus te stappen of het vizier van het kanon scheef te trappen. Ze kwam tevoorschijn op de bodem van het centrale deel – de buik – van de bomber, die door de bemanning ook wel de Clip werd genoemd. De luiken van het bommencompartiment onder haar voeten waren open. Een ladder die langs rekken met magnoladingen was aangebracht, verschaftte toegang tot de cockpit boven haar. Er waren bij elkaar meer dan duizend magnoladingen, genoeg om de korst van een planeet te kraken of om van een slagschip de schilden te vernietigen en de bepant-

sering op te blazen. Veel van de magnoladingen waren voorzien van tekeningen of haastig gekrabbelde woorden – moedige woorden van het Verzet stonden naast obscene suggesties voor de leiders van de Eerste Orde.

Rose telde zes rijen vanaf de vloer, daarna vijf magnoladingen vanaf de rand totdat ze de zwarte bol vond die zij en Paige met een naald gemarkeerd hadden. De boodschap die ze gekozen hadden was simpel: GERECHTIGHEID VOOR OTOMOK.

Rose hoorde het kabaal van een opstijgende shuttle. Dat betekende dat de hare zo aan de beurt was. Ze liet zich door de open luiken van het bommencompartiment zakken, kwam op het dek terecht en keek omhoog naar haar zus in de geschutskoepel. Paige nam haar pre-flight checklist door, haar datapad-scherm zette haar gezicht in een bleek wit licht. Terwijl ze het bestudeerde, stopte ze met haar ene hand een lok van haar zwarte haar onder haar beschermende kap.

Dat gebaar – vertrouwd en onbewust – kwam bij Rose binnen op een wijze waarbij hun gesprek schrill afstak. Ze zocht met een wilde blik de aanlegplaatsen af, op zoek naar de zilveren massa van Fossil, de lompe bevelvoerend officier van het squadron. Ze wilde Fossil vertellen dat dit allemaal een grote fout geweest was en dat ze aan boord van de *Cobalt Hammer* als ondersteunende flight engineer zou meevliegen – of als wat dan ook, ze wilde alles doen zolang ze maar bij Paige kon blijven.

En als Fossil nee zou zeggen? Dan zou Rose wachten tot ze niet keek, terugklimmen in de Clip, en zich verstoppen in de maintenance locker totdat ze in de hyperruimte waren en het te laat was om zich nog van haar te ontdoen.

Maar opeens draaide Paige zich om, zag haar zus, glimlachte en zwaaide. Alsof er niets aan de hand was. Alsof er in het geheel geen gevaar dreigde.

Toen de shuttle die haar mee zou voeren aan de daling begonnen was, dwong Rose zich ertoe terug te zwaaien.

Zie je dan, Paige.